

Treoirínite ón BAI Fotheidealú

Réamhrá

I gcomhréir leis na forálacha ábhartha den Acht Craolacháin 2009, tá Údarás Craolacháin na hÉireann tar éis rialacha a leagan amach de réir mar a cheanglaítear faoi Alt 43(1)(c); *na Rialacha maidir le Rochtain is teideal do na rialacha sin. Seoladh na Rialacha maidir le Rochtain ar an 14 Bealtaine 2012, agus tá feidhm leo ón 15 Bealtaine 2012. Tá fáil ar chóip de na Rialacha maidir le Rochtain ar www.bai.ie nó féadfar cóip a iarraidh ar an Údarás.*

Is é seo an doiciméad dar teideal **Treoirínite ón BAI – Fotheidealú**. Sa doiciméad seo tugann an BAI cuntas ar na caighdeáin ghinearálta agus theicniúla atá riachtanach i dtaca leis an soláthar fotheideal. Is é aidhm na dtreoirínite seo tacaíocht a thabhairt do chur i bhfeidhm Rialacha Rochtana an BAI ó thaobh fotheideal de. Admhaíonn an BAI an cúnamh a fuair sé ó dhoiciméad Treorach Ofcom ar an bhFotheidealú agus an doiciméad seo á ullmhú aige. Féadfar na treoirínite a athrú ó thráth go chéile, de réir mar is cuí.

Ar mhaithe le craoltóirí agus soláthróirí fotheideal agus an doiciméad seo á léamh acu, tá na príomhphointí treorach i gcló trom. Ach ní féidir na príomhphointí sin a thuiscint i gceart gan iad a chur i gcomhthéacs an téacs trí chéile.

1. Príomhthosaíochtaí

Is iad na príomhthosaíochtaí a bhaineann le fotheidil éifeachtacha:

1.1 Ba chóir go dtabharfaí dóthain ama don lucht féachana an t-ábhar a léamh.

1.2 Cuirtear leis an taitneamh a bhaineann an lucht féachana as an gclár:

- Nuair a mheaitseálann na fotheidil an méid atá á rá go díreach, agus iad ag léiriú na cainte go beacht ó thaobh brí agus castachta, gan cinsireacht a dhéanamh
- Nuair a bhíonn an chaint ábhartha go léir agus na maisíochtaí fuaimne ábhartha go léir sna fotheidil
- Nuair a shuigtear na fotheidil go ciallmhar ó thaobh ama agus spáis.

1.3 Ba cheart gur abairtí soléite a úsáidtear go coitianta a bheadh sna fotheidil agus iad a bheith i bhformáid shlachtmhar, chiallmhar.

1.4 I gcás fotheideal do pháistí, ba chóir go dtabharfaí aird iontu ar aois léitheoireachta an lucht féachana ar a bhfuil siad dírithe.

2. Riachtanais Ghinearálta i dtaca le Taispeáint Fotheideal

2.1 Taispeáint Bhunúsach an Téacs

Ba chóir na carachtair theilithéacs a thaispeáint in airde dhúbailte agus ba chóir cás uachtair agus cás íochtair a úsáid.

Ba chóir go mbeadh spás amháin idir na focail i bhfotheideal.

Ba chóir go mbeadh an-chodarsnacht idir an téacs agus an dath atá ar a chúil; i gcás gnáth-fhotheideal, ba chóir iad a chur i láthair i mbosca dubh.

Is iondúil go ndéantar an téacs a chomhfhadú sa lár, ach ar mhaithe leis an tsoléiteacht is féidir é a chomhfhadú ar chlé, sa lár nó ar dheis de réir mar atáthar ag iarraidh an cainteoir a shuíomh in áit faoi leith.

Ba chóir poncaíocht chaighdeánach a úsáid. Tugann poncaíocht leideanna tábhachtacha i dtaobh an struchtúir chomhréire agus ní mór í a thaispeáint go cúramach le go mbeidh éifeacht léi.

2.2 Dath

Mar a úsáidtear é ar sheirbhísí analógacha, níl ach seacht dtéacsdhath ar fáil d'fhormáid Teilithéacs ITU (R), ar a n-áirítear bán, mar aon le hocht ndath cúlra éagsúla, ar a n-áirítear dubh agus bán. **Ba chóir dubh a úsáid le haghaidh gnáth-fhotheideal, ach má bhaintear úsáid as cúlra a bhfuil dath air, ba cheart téacsdhath a roghnú ionas go mbeidh sé soléite freisin ar chúlra dubh.**

Is iad bán, buí, cian agus uaine na dathanna is soléite ar chúlra dubh. Níor chóir maigeanta, dearg ná gorm a úsáid.

Má bhaintear úsáid as cúlra a bhfuil dath air, is iad na dathanna is soléite i dteannta a chéile:

Gorm ar bhán;
Bán ar ghorm;
Dearg ar bhán;
Bán ar dhearg;
Cian ar ghorm;
Gorm ar chian.

Astu sin, is iad bán ar dhearg, bán ar ghorm agus cian ar ghorm is fearr, mar go n-athróidh roinnt sean-díchódóirí na dathanna sin ionas gur bán ar dhubh, nó cian ar dhubh a bheidh le feiceáil, ar bhealach an-soléite.

Baintear leas as dath i bhfotheidil teilifíse ar mhaithe le **Sainaithe na gCainteoirí** agus chun **Maisíochtaí Fuaim** a léiriú. Pléitear iad seo níos faide anonn sa doiciméad seo.

2.3 Carachtair Rialúcháin

Nuair a bhaintear úsáid as téacs daite ar airde dhúbailte i mbosca, is gnách go mbíonn sé charachtar rialúcháin ag teastáil sa líne theilithéacs, nó ocht gcarachtar rialúcháin más cúlra a bhfuil dath air atá á úsáid. Dá bhrí sin, 32 nó 34 carachtar ar a mhéad in aghaidh na líne a bhíonn ar fáil le haghaidh théacs na bhfotheideal.

2.4 Formáidiú

Moltar gur dhá líne ar a mhéad a bheadh sna fotheidil. Féadfar trí líne a úsáid má mheasann an fotheidealóir nach ndéanfar aon eolas tábhachtach pictiúir a fholú.

Ba cheart, más féidir, gur abairt iomlán amháin a bheadh i ngach fotheideal. De réir luas na cainte, tá eisceachtaí ann ón moladh ginearálta sin, mar seo a leanas:

- a) Fotheidealú fíor-ama
- b) Féadfar abairtí gearra a chur le chéile in aon fhotheideal amháin mura bhfuil mórán am léitheoireachta ar fáil.
- c) Abairtí an-fhada nach féidir a chur i bhfotheideal singil dhá líne mar go bhfuil siad rófhada. Tá dhá nós imeachta ann chun cásanna den chineál sin a láimhseáil:

(i) Abairtí fada a bhriseadh ionas go mbeidh dhá abairt nó breis agus dhá abairt ar leith iontu agus iad sin a thaispeáint mar fhotheidil i ndiaidh a chéile.

(ii) Abairt fhada amháin a chur i láthair i mbreis agus fotheideal amháin. Sa chás seo, ba chóir na habairtí a dheighilt ag pointí ag a bhfuil briseadh nádúrtha san abairt sa chaoi gur aonad teanga comhtháite é gach aon fotheideal. Ba chóir tús áite a thabhairt don deighilt ag an teorainn idir clásail. Tá a lán den lucht féachana a cheapann go cabhair é an deighilt a bheith marcáilte le poncanna (trí phonc ag deireadh fotheidil atá le críochnú, agus dhá phonc ag tús an dara cuid den fotheideal).

Mar shampla:

Nuair a d'oscail mé an doras...

..thuig mé go raibh mé sa seomra seo roimhe seo.

2.5 Poncaíocht

Is féidir cur le héifeacht na poncaíochta nuair a bhaintear leas as spás singil ag na pointí seo:

- i) roimh chomharthaí uailbhreasa agus comharthaí ceiste;
- ii) i ndiaidh camóg, idirstadanna, leathstadanna agus lánstadanna i lár fotheidil;
- iii) gach aon taobh de fhleasca (ach gan spás a chur taobh le fleiscíní i lár focail);
- iv) roimh lúibíní tosaigh agus comharthaí athfhriotail;
- v) i ndiaidh lúibíní deiridh agus comharthaí athfhriotail.

2.6 Bristeacha líne

Ba cheart go dtiocfadh deireadh le línte na bhfotheideal san áit a bhfuil briseadh nádúrtha ó thaobh na teanga de – ag deireadh clásail nó frása más féidir.

Cuireann bristeacha líne laistigh d'fhocal isteach ar an léamh agus ba cheart iad a sheachaint.

I gcás fotheidil chomhfhadaithe, ba chóir go dtabharfaí san áireamh cúinsí teanga agus corraí na súl araon. Dá bhrí sin, nuair a bhíonn comhfhadú ar chlé, ar dheis nó sa lár in úsáid ar mhaithe leis an gcainteoir a shuíomh, ní mór smaoineamh go cúramach ar bhristeacha líne. Ba cheart a laghad spáis agus is féidir a chur idir na fotheidil, ionas go mbeidh an t-achar is lú is féidir le taisteal ag an tsúil ó líne go líne.

Ba chóir freisin iarracht a dhéanamh gan cur isteach ar ábhar an phictiúir – is fearr línte fada gearra ná fotheidil ghearra ramhra, ach ní bhíonn sé sin amhlaidh i gcónaí.

I gcás bristeacha líne ar ghlacadóirí a mbaineann cóimheas treoíochta traidisiúnta (4:3) leo agus ar ghlacadóirí scáileáin leathain (16:9), ní mór an bhéim bhunaidh a bhí san fhotheideal a choinneáil.

2.7 Suíomh na bhFotheideal ar an Scáileán

Is iondúil gur gar do bhun an scáileán a shuítear na fotheidil, ach níor cheart dóibh fortheidil ‘ar scáileán’ a fholú, ná aon chuid de bhéal an chainteora ná aon ghníomhaíocht thábhachtach eile a fholú ach oiread. Tá cineálacha áirithe clár ann a mbíonn a lán eolais iontu in íochtar an scáileán agus i gcásanna den chineál sin is fearr na fotheidil ar chur ag uachtar an scáileáin.

Ba cheart fotheidil a thaispeáint go cothrománach agus i dtreo fhoinse na maisíochtaí fuaime nó, i gcás go ndéantar an cainteoir a shainaithint, i dtreo an chainteora.

I gcás fotheideal i ndiaidh a chéile agus iad i mboscaí a mbaineann an mhéid agus an cruth céanna leo, agus an dara bosca le bheith díreach os cionn na háite a raibh an chéad bosca, ní miste iad a shuíomh ionas nach mbeidh siad san ionad ceannann céanna ar an scáileán. Má dhéantar é sin, is fearr an seans go dtabharfaidh an lucht féachana faoi deara gur tháinig athrú ar an bhfotheideal.

Baintear úsáid fhairsing ar na saolta seo as glacadóirí a mbaineann cóimheas scáileáin leathain 16:9 leo. Nuair a bhaintear leas astu seo chun fotheidil a thaispeáint, ní mór an téacsbhosca a choinneáil slán. Caithfear glacadóirí caighdeánacha a mbaineann cóimheas treoíochta 4:3 leo a thabhairt san áireamh freisin anseo. Is féidir iad a thabhairt slán ach deimhin a dhéanamh de go gcuirtear na fotheidil taobh istigh den ‘Achar Slán le haghaidh Fortheideal’ a bhaineann le taispeáint 14:9.

3. Uainiú agus Sioncronú

Caithfear a ndóthain ama a thabhairt don lucht féachana na fotheidil a léamh. Caithfear é sin a thabhairt san áireamh sa mhéid ama a thaispeántar na fotheidil ar an scáileán. D’fhéadfadh na rátaí taispeána a bheith ag brath ar ábhar an chláir. Mar shampla, i gcás cláir ar leith ar nós sobaldrámaí, nuair atá aithne ag an lucht féachana ar na carachtair, d’fhéadfaí na fotheidil a chur i láthair ar bhealach níos tapúla i gcomparáid le dráma nach bhfacthas cheana nó clár faisnéise malltriallach.

I gcás cláir réamhthaifeadta, níor chóir, de ghnáth, go dtaispeánfaí de bhreis ar 160 go 180 focal sa nóiméad (fsn) sna fotheidil.¹

Ba cheart go mbeadh cineál éigin fotheidil ag gabháil leis an gcaint fhollasach go léir. Ba cheart go dtiocfadh an fotheideal i láthair ach a gcuirtear tús leis an gcaint agus ba cheart go n-imeodh an fotheideal ach a dtagann deireadh leis an bpíosa cainte.

Ba cheart go dtarlódh sioncronú nuair a bhíonn tostanna nádúrtha ann ag teorainneacha na n-abairtí sa chaint, nó nuair a thagann athrú ar an radharc.

Ba chóir go gcuirfí na rialacha céanna i dtaobh sioncronú i bhfeidhm ar chainteoirí as seat agus fiú le haithriseoirí as scáileán féin.

4. Athruithe Seat

Nuair a tharlaíonn gearradh ceamara le linn an fotheideal a chur i láthair, bíonn ar an lucht féachana filleadh ar thús an fhotheidil, nach bhfuil léite ar fad fós, agus é a léamh ón tús arís. Aithnítear sa tionscal gur dúshlán mór don fhotheidealóir a mhinice agus a thapúla a tharlaíonn na hathruithe seat in a lán de na cláir.

Tá treoir ghinearálta anseo faoin gcaoi ar cheart déileáil le gearrthacha ceamara:

- i) Cuirtear an-mhearbhall ar an lucht féachana go minic má fhanann fotheidil ar an scáileán níos faide ná an t-athrú seat; ba chóir é seo a sheachaint.**
- ii) Is iondúil go dtagann athrú seat le tús nó deireadh na cainte; ba chóir go gcuirfí tús le fotheidil, dá bhrí sin, de réir mar a athraíonn an seat nuair a thagann sé seo le hurlabhra an chainteora.
- iii) Ba chóir fotheideal a ‘dhaingniú’ os cionn athrú seat ar feadh soicind amháin, ar a laghad, ionas go mbeidh seans ag an léitheoir teacht isteach ar an bpictiúr nua.
- iv) Níor chóir fotheideal a chur isteach níos lú ná soicind amháin roimh ghearradh ceamara ná níor cheart an fotheideal a bhaint as níos lú ná soicind amháin ina dhiaidh.

---

¹ Is ionann 160 fsn agus 800 carachtar sa nóiméad agus ídionn sé 2 shoicind in aghaidh na líne. Méadaítear na luasanna go dtí 180 fsn nuair a bhaintear úsáid as forlíontáin (agus méadú aon ochtú cuid á chur ar luas na léitheoireachta dá thoradh sin).

- v) Ba cheart, nuair is féidir, go mbeadh na fotheidil i gcomhréir shioncronach go beacht le gearradh ceamara.
- vi) Nuair a bhíonn cinneadh le déanamh i dtaobh abairt amháin a dheighilt ionas go mbeidh breis agus fotheideal amháin ann, 'chaon taobh de ghearradh ceamara, ba chóir go mbeadh an cinneadh sin bunaithe ar é a bheith indéanta an abairt a dheighilt go nádúrtha agus dóthain ama a bheith ann chun na fotheidil a thaispeáint.

5. Teicnící Speisialta

5.1 Béim agus Frásaí

Nuair a bhíonn téacs i gcás uachtair, tig leis seo ardú fuaime a chur i gcéill, cuir i gcás béicíl, agus is féidir béim ar fhocal áirithe a léiriú ach an dath a athrú.

5.2 Tuin an Ghutha

Nuair a bhaineann tábhacht faoi leith le tuin an ghutha chun an míniú a léiriú, agus nuair nach leor dreach an éadain ná comharthaíocht choirp chun an tuin sin a chur in iúl, is féidir úsáid a bhaint as '(!)' agus '(?)' díreach i ndiaidh na cainte chun searbas agus íoróin a léiriú.

5.3 Sainnithint na gCainteoirí

Is mór an chabhair é úsáid a bhaint as dathanna chun cainteoirí ar leith a shainnithint, ach mar sin féin d'fhéadfaí mearbhall a chur ar an lucht féachana má bhaintear barraíocht úsáide as an gcur chuige seo. Dá bhrí sin, ba chóir gach cainteoir a shainnithint le dath amháin a d'úsáidfí go rialta ó thús deireadh an chláir, más féidir.

De rogha air sin, is féidir leas a bhaint as suíomh an fhotheidil ar an scáileán agus as comhfhadú mar bhealaí chun na cainteoirí a shainnithint. Is féidir gach fotheideal a bhogadh go cothrománach i dtreo an chainteora atá i gceist; ní mór na fotheidil a shuíomh go cúramach má chorráinn na carachtair thart timpeall agus iad ag labhairt. Féadfar dathanna a úsáid freisin sa chás seo.

5.4 Guthanna as Scáileán agus as Ceamara

Nuair nach léir ón méid atá le feiceáil cá as don chaint as scáileán / as ceamara, ba chóir leas a bhaint as teicnící speisialta.

Is féidir cainteoirí as ceamara a léiriú go héifeachtach ach úsáid a bhaint as na siombailí 'níos mó ná' (>) nó 'níos lú ná' (<) de réir mar is cuí.

Nuair a bhaintear úsáid as urlabhra as scáileán ó thús deireadh an chláir e.g. i gcláir faisnéise aithriseoireachta, is gnách go ndéantar na fotheidil a lárú gan siombailí.

Áirítear guthanna gutháin, an raidió, fógraí ó challairí poiblí, etc. ar chuid de na cásanna eile nach léir láithreach cá as don ghlór. Cuidíonn sé i gcásanna den sórt sin fortheideal lipéadaithe a chur leis an gcéad fhotheideal ó na foinsí sin (**Féach 2.9 Teicnící Eile**):

CALLLAIRE:

"Cuirigí
oraibh bhur
gcriosanna
sábhála, le bhur
dtoil."

Bíonn gá uaireanta le lipéid ar a bhfuil ainm an charachtair, ar mhaithe le soiléireacht e.g. radhairc shlua nó radhairc sa dorchadas.

JOHN: Céard a
bhain do na
soilse?

6. Teicnící Dialóige

Ba cheart go mbeadh eolas fotheidil ag gabháil leis an gcaint fhollasach go léir, ach nuair a bhíonn dialóg ghasta ann, d'fhéadfadh éifeacht 'staccato' nó 'mheaisínghunna' a bheith ann má thaispeántar roinnt fotheidil ghearra as béal a chéile. D'fhéadfaí dhá réiteach a fháil air seo:

i) úsáid a bhaint as téacs dúbailte nuair a labhraíonn beirt charachtar nó níos mó ag an am céanna agus iad ag teacht salach ar a chéile, mar shampla:

*An dteastaíonn uaibh
imeacht
anois?*

*Teastaíonn.
Ní theastaíonn.*

Bíonn cainte na beirte laistigh d'fhotheideal amháin – nuair a thagann fotheideal amháin ar an scáileán, ba chóir gurbh ionann sin agus tús an phíosa cainte ag an duine sin.

ii) Úsáid a bhaint as forlíontáin nó as teidil charnacha.

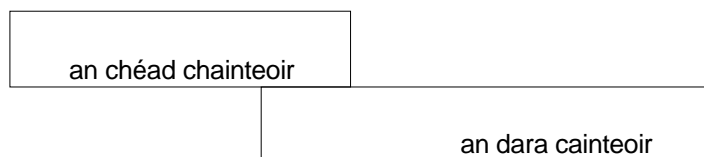
Bíonn sé seo an-éifeachtach nuair a bhíonn dhá fhotheideal ann a luíonn go nádúrtha lena chéile, cuir i gcás sraith ceisteanna agus freagraí, nó an abairt thráthúil le jóc a chríochnú. Sa chás seo, cuirtear an dara cuid den fhotheideal leis an gcéad chuid nuair a chuirtear tús leis an dara labhra.

Buntáiste eile a bhaineann le forlíontáin is ea go mbíonn cuma níos nádúrtha orthu nuair nach dtaispeántar an bheirt chainteoirí sa seat ceamara céanna.

Ba cheart úsáid chúramach a bhaint as forlíontáin – d'fhéadfadh sé go gcaithfí an chéad chuid den teideal carnach a léamh an athuir, agus d'fhéadfadh 'aláram bréige' agus frustrachas teacht as seo.

Teicnící Forlíontáin

I gcás téacs dúbailte agus forlíontán araon, ba chóir don dara cuid a bheith le feiceáil de ghnáth ar an líne díreach faoi bhun na chéad choda. Má tá an dara cainteoir suite ar an scáileán ar thaobh na láimhe deise ón gcéad chainteoir, ansin bogtar an dara cuid den téacs dúbailte faoi dheis:

Seo treoir ghinearálta i dtaobh téacs dúbailte agus forlíontáin a úsáid:

- i) Is féidir téacs dúbailte a úsáid nuair a labhraíonn beirt charachtar nó breis agus beirt charachtar ag an am céanna.
- ii) Ba cheart tús áite a thabhairt d'fhorlíontáin nuair a labhraíonn beirt charachtar nó breis agus beirt charachtar i ndiaidh a chéile agus gan an t-am ann le fotheidil aonair a chur i láthair.
- iii) Níor chóir, choíche, de bhreis ar cheithre líne a úsáid sa tsraith téacs dúbailte nó sa tsraith forlíontán.

7. Teicnící Eile

- i) Tig le huaschamóga single ‘...’ caint neamhshioncronach a léiriú, e.g. guthú nó smaointe nó aon ní eile nach bhfuil ar an scáileán a bhaineann go follasach leis an gcaint.
- ii) Tugann téacs neamh-mharcáilte i gcás uachtair agus íochtair caint shioncronach le fios, i.e. tá an cainteoir le feiceáil (formhór an ama) agus leanann na teidil ansin.
- iii) Tig le huaschamóga dúbailte “...” caint atá á cur i láthair ar bhealach meicniúil a léiriú, e.g. an raidió, callaire etc. nó píosa athfhriotail ó dhuine nó ó leabhar.
- iv) Léiríonn téacs idir lúbíní gur cogarnaíl nó caint leataobhach atá ar siúl.
- v) Is féidir lúbíní a úsáid freisin chun an chaoi a labhraíonn duine a léiriú:

(AG SLOGADH NA bhFOCAL) Ní raibh sé ann.

- vi) Is féidir lipéad a chur le foinse na cainte ach ceannlitreacha a úsáid agus idirstad ina ndiaidh:

CALLAIRE:

*“Cuirigí
oraibh   bhur
gcriosanna
sábhála, le bhur
dtoil.”*

JOHN: Céard a bhain do na soilse?

- vii) Níor chóir úsáid a bhaint as giorrúcháin aduaine, ar nós SFX.

8. Maisíochtaí fuaimne

Ba chóir fotheideal a chur le haon mhaisíocht fuaimne nach bhfuil intuigthe láithreach ón aicsean atá le feiceáil. Áirítear anseo maisíochtaí fuaimne a thagann chun léire san aicsean ina dhiaidh sin, e.g. ag guthán ag bualadh sula bpioctar suas é, pléascán taobh amuigh sula léimeann gach duine isteach faoin mbord.

Is fearr ráitis thuairisciúla de ghnáth ná litriú onamataipéach ó thaobh maisíochtaí fuaimne de. Ach ní mór an comhthéacs agus an seánra (cartúin i gcomparáid le drámaíocht, mar shampla) a thabhairt san áireamh.

Is fearr LÁMHACH de ghnáth ná BANG!!!

Is féidir fotheidil mhaisíochtaí fuaimne a úsáid go cliste freisin chun atmaisféar cúlra a chruthú le haghaidh radhairc:

GÁIR ÓN SLUA

CABAIREACHT BHEOGA

Nuair a bhaintear leas as dath cúlra (e.g. téacs bán ar chúlra dearg) agus as téacs cás uachtair, déantar idirdhealú idir fotheidil mhaisíochtaí fuaimne agus fotheidil chainte.

9. Ceol

Ba chóir teideal an cheoil atá á sheinm, ar a laghad ar bith, a thabhairt. Nuair is féidir, ba cheart focail amhráin a thabhairt. Tá sé seo an-tábhachtach nuair atá daoine óga le breathnú ar an gclár. Baineann tábhacht faoi leith le cláir phopcheoil, le ceoldrámaí agus le hamhráin a bhaineann le snáithe an scéil.

Ba chóir liricí amhráin a fhotheidealú focal ar fhocal; ach, más amhrán an-tapa é, féadfar rann nó véarsa iomlán a fhágáil ar lár.

Ba chóir leas a bhaint as comhartha chun liricí amhráin a léiriú go soiléir. Is iad an 'hais' nó 'géar' na comharthaí is minice a mbaintear úsáid astu. Nuair a bhíonn an chaint agus an t-amhrán measctha ina chéile, ba chóir gach teideal a chomharthú go cúramach.

D'fhéadfadh corr-fhotheideal chun ceol atmaisféir a léiriú, má tá sé sin tábhachtach ó thaobh insint an scéil de, a bheith an-éifeachtach.

CEOL GAELACH

Ba cheart fotheidil den chineál sin a spáráil.

Tarlaíonn sé uaireanta go mbíonn radhairc i ndiaidh a chéile ann agus é dubh dorcha iontu, agus is le hathruithe sa cheol a léirítear an t-athrú ó radharc go radharc. Sna cásanna sin, má bhíonn an t-am ann chuige, ba chóir don fhotheidealóir fotheidil den chineál seo a úsáid:

CEOL MEIDHREACH BANNA RINCE

Ansín, nuair a thagann athrú suntasach ar luas an cheoil, cuirtear an fotheideal seo i láthair:

ATHRAÍONN GO CEOL MALL RINCE

Ar an gcaoi sin, cuirtear in iúl don lucht féachana bodhar go bhfuil radharc nua anois ann.

10. Ciúnas

Nuair a bhíonn tostanna fada gan aon chaint i gcláir, d'fhéadfadh amhras teacht ar an lucht féachana go bhfuil an córas teilithéacs tar éis cliseadh. I gcásanna den sórt sin, is mór an cúnamh é fortheideal míniúcháin a chur isteach, ar nós:

CEOL TOSAIGH

TOST FADA

CEOL RÓMÁNSÚIL

11. Cliseadh sna Fotheidil

Baineann frustrachas le cliseadh fotheideal i gcás an té atá ar bheagán éisteachta ar an gcaoi chéanna is a bhaineann sé le cliseadh fuaimne i gcás an té a bhfuil éisteacht aige/aici.

Má chliseann ar na fotheidil, ní mór fortheideal a chur ar an scáileán go tapa ina ngabhtar leithscéal faoin gcliseadh; má bhíonn moill ar tharchur na bhfotheideal a chur ina cheart, ba chóir é sin a mhíniú go luath.

12. Cláir a Fhaightear Isteach

Nuair a bhíonn fotheidil a fhaightear isteach á dtiontú ag craoltóirí ar mhaithe le comhlíonadh na n-íoschaighdeán atá leagtha amach sna treoirínte, glactar leis nach féidir i gcónaí sioncronú iomlán ná na caighdeáin rátaí láithreoireachta a bhaint amach.

13. Fotheidil don lucht féachana beartaithe, ar a n-áirítear páistí

Mar gheall ar an luas agus an chastacht a bhaineann le fotheidil de ghnáth, d'fhéadfadh sé go ndéanfaí mionlach de phobal na mbodhar, nach bhfuil an léamh chomh láidir acu, a eisiámh. I gcás a lán páistí atá bodhar ón uair a rugadh iad, tá ráta 70-80 focal sa nóiméad oiriúnach agus na fotheidil á gcur i láthair.

Ba cheart cuimhneamh ar na trí sheift thábhachtacha seo san eagarthóireacht:

- i) Laghdaigh an luas léitheoireachta agus bain amach focail agus abairtí nach bhfuil gá leo – laghdófar an méid téacs dá thoradh sin.
- ii) Cuir an bhrí ar fad in iúl.
- iii) Méadaigh an úsáid a bhaintear as fotheidil trí líne agus laghdaigh líon na bhforlíontán.

Ba cheart gur léiriú dílis ar an gcaint a bheadh sna fotheidil; níor chóir, dá bhrí sin, cinsireacht a dhéanamh orthu.

13.1 Fotheidil do Pháistí

Baineann a lán páistí bodhra os cionn 11 bhliain tairbhe as fotheidil chaighdeánacha; mar sin féin, bíonn fotheidil shimplí de dhíth ar pháistí faoi bhun 11 bhliain. Tá na treoirlínte seo a leanas á moladh le haghaidh fotheidealú clár atá dírithe ar pháistí faoi bhun 11 bhliain.

- i) **Ba cheart an glór agus na fotheidil a mheaitseáil an oiread agus is féidir.**
- ii) Ba chóir straitéis a ullmhú ina bhfágтар focail ar lár seachas focail a ghiorrú, ar mhaithe le fad na n-abairtí a ghiorrú.

14. Fotheidealú fíor-ama

Baineann deacrachtaí móra, don fhotheidealóir agus don lucht féachana araon, le táirgeadh agus tarchur fotheideal ar bhonn fíor-ama. Na teicnící fotheidealúcháin atá ann faoi láthair, le haghaidh craoltaí beo go háirithe, ní thugann siad an tseirbhís ardchaighdeáin chéanna a mbítear ag súil léi ó scrípteanna a bhíonn ullmhaithe roimh ré. **Níor cheart úsáid a bhaint as na teicnící sin ach ar na hócáidí sin nach mbíonn dóthain ama ann na fotheidil a ullmhú ar bhealaí eile.**

Nuair a chuirtear fotheidil le chéile le haghaidh ábhair faisnéise ar nós na nuachta, ba chóir go gcuirfí brí iomlán an ábhair in iúl.

14.1 Treoiríníte le haghaidh Fothéidealú Fíor-ama

I ngach uile chás, caithfear iarracht a dhéanamh cloí leis an méid seo:

- i. Ba chóir go mbeadh céatadán réasúnach de na focail a dúradh san fhothéideal.
- ii. Ba chóir go mbeadh fíricí tábhachtacha le feiceáil mar chéatadán téagartha den teachtaireacht scríofa.
- iii. Seachain fíricí tábhachtacha nach gá nó atá éagsúil leis na chéad fhíricí.
- iv. Nuair is féidir, seachain bristeacha líne nach bristeacha nádúrtha teanga iad (briathra a dheighilt etc.)
- v. Féach leis na fotheidil a choinneáil leis na hathruithe seat (sioncronú).
- vi. B'fhearr gan fotheidil a leagan anuas ar fhortheidil físe atá ann cheana féin (sa nuacht, is minic nach féidir é seo a sheachaint, agus sa chás sin féadfar ainm an chainteora a chur san fhothéideal, má tá sé sin ar eolas.)
- vii. Ba cheart forthéideal ina ngabhtar leithscéal a sheoladh i gcás go ndéantar botún mór nó go mbíonn an fothéideal dothuigthe; agus, más gá, cuir an fothéideal ar siúl arís agus an botún ceartaithe ann.

Nuair a bhíonn téacsanna ullmhaithe á gciúáil le haghaidh codanna den chlár a mbaineann script leo:

- i) Féach leis na téacsanna a chiúáil ionas go meaitseálfadh siad go dlúth na focail atá á rá ó thaobh am tosaithe de.
- ii) Féach le hainmneacha na gcainteoirí, más ann dóibh, a chur isteach sa chás gur foláiodh na fotheidil atá san fhíseán féin.
- iii) Má thiteann tú ar gcúl, ná déan téacsanna a chiúáil amach as éadan – fág cuid acu ar lár agus lean ort ón áit cheart.

15. Seirbhísí Digiteacha

De bharr an teilifís dhigiteach a bheith tagtha ar an bhfód, tá an deis ann feabhas a chur ar fhotheidil ón taobh físiúil agus ón taobh teicniúil de araon. Bealach amháin ina bhféadfaí iad a

fheabhsú is ea clófhoireann níos soléite a thabhairt isteach agus úsáid a bhaint as siombailí. Is ar mhaithe le taitneamh níos fearr fós ag an lucht féachana as an teilifís a thabharfaí isteach na hathruithe seo. Níor cheart iad a thabhairt isteach ar shlí a chuirfeadh as don phríomhchuspóir atá le seirbhís na bhfotheideal, is é sin cuidiú leis an tuiscint ar chlár atá ag na bodhair agus ag daoine atá ar bheagán éisteachta.

Leagtar síos caighdeáin sna treoirínte i dtaobh comhaid fotheideal atá ann cheana féin agus a scríobhadh ar bhonn analógach a thiontú lena n-úsáid ar Theilifís Trastíre Dhigiteach (DTT) agus ar sheirbhísí digiteacha eile fearacht seirbhísí satailíte agus MMD. Ní hé aidhm na dtreoirínte seo bac a chur ar fheabhsúcháin eile amach anseo; is éard atá i gceist an dul chun cinn a dhéanfar a rialú ionas nach gcuirfeadh athrú suntasach ar bith ar an gcleachtas reatha mura mbeidh machnamh agus comhairliúchán cúramach déanta ina thaobh sin.

- i) In aon chraoladh ar Theilifís Trastíre Dhigiteach (DTT), bainfeadh úsáid as clófhoireann Tiresias sna fotheidil go léir.**
- ii) Ba chóir seirbhísí digiteacha eile a spreagadh le leas a bhaint as an bhformáid seo nó as formáid chomh cosúil léi agus is féidir.**
- iii) 24 líne theilifíse don cheannlitir ‘V’ is ea an mhéid ainmniúil atá le bheith sna fotheidil.**
- iv) De bharr aga folaigh, níor cheart úsáid a bhaint as dian-fhotheidil cheithre líne, ar a n-áirítear fotheidil i “bhforlíontáin”. (Ciallaíonn “aga folaigh” cur i láthair na bhfotheideal ar an scáileán. Ciallaíonn “dian-fhotheidil” fotheidil ina mbíonn a lán téacs i rónna na bhfotheideal.)**
- v) Fotheidil a thiontaítear ó chomhaid reatha EBU 3264 (nó cosúil leo) nó ó théipeanna réamhthairfeadta beo 335, coimeádfaidh siad, an oiread agus is féidir, an suíomh agus na bristeacha líne a bhain leis na fotheidil bhunaidh.**
- vi) 12 dhath ar a mhéad a bheidh sa raon dathanna; beidh an raon dathanna sin fíorchosúil leis an raon a bhaineann le teilithéacs analógach.**
- vii) An cleachtas atá ann faoi láthair ‘#’ a úsáid chun ceol a chur in iúl, b’fhéidir go n-athrófaí é agus gur dhá leathchamán a d’úsáidfí mar chuid de chlófhoireann Tiresias.**

16. NITHE EILE

16.1 Éigeandálaí Náisiúnta

Ní mór daoine bodhra agus daoine nach bhfuil an éisteacht go maith acu a choinneáil ar an eolas faoi éigeandálaí náisiúnta agus idirnáisiúnta.

Agus eolas faoi éigeandálaí á chraoladh, ba cheart go dtabharfaí an t-eolas céanna, ar a n-áirítear uimhreacha gutháin ábhartha; b'fhearr an t-eolas sin a thabhairt i bhfortheidil oscailte agus dóthain ama a thabhairt leis na sonraí a scríobh.

16.2 Fortheidil ina nGabhtar Leithscéal

Nuair is féidir, ba cheart leithscéal nó míniú cuí a tharchur chomh luath agus is féidir tar éis cliseadh ar bith sna fotheidil.

Craoltóirí a bhfuil dualgas orthu fotheidil a sholáthar, caithfidh siad deimhin a dhéanamh de go ndéantar fotheidil choinbhinsiúnacha (a tharchuirtear ar líne thiomnaithe laistigh den VBI agus a ndéantar iad a rochtain de ghnáth trí Leathanach 888 ar an gciannrialtán) a sholáthar ar gach uile sheirbhís tarchuir analógach trastíre agus dhigiteach satailíte. Ba cheart do na craoltóirí sin, an oiread agus is féidir é, deimhin a dhéanamh de gur féidir fotheidil a thabhairt ar aghaidh slán chuig córais atarchuir; áirítear ar na córais sin córais chábla, MMD, agus córais eile nach iad.

Moltar do chraoltóirí taithí a fháil ar sholáthar agus tarchur fotheideal digiteach. Sa chás go ndéantar fotheidil a sholáthar ar mhodh coinbhinsiúnach agus ar mhodh digiteach araon, ní thabharfar ach an acmhainn fotheideal coinbhinsiúnach san áireamh agus na spriocanna don fhotheidealú á gcinneadh.